

13 ПОМ'ЯКШЕННЯ НАСЛІДКІВ ЗМІНИ КЛІМАТУ

Зміна клімату: причини, наслідки та рішення для протидії

ДЕПАРТАМЕНТ КУЛЬТУРИ
ВИКОНАВЧОГО ОРГАНУ КИЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
(КИЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ)
Публічна бібліотека імені Лесі Українки для дорослих міста Києва
Відділ електронних ресурсів та довідково-бібліографічного обслуговування

Зміна клімату: причини, наслідки та рішення для протидії

Бібліографічний список

Київ, 2023

Зміна клімату: причини, наслідки та рішення для протидії : бібліогр. спис. / упоряд. Т. В. Квітко ; літ. ред.; В. О. Білозір, бібліогр.-ред. С. О. Денисова ; відповід. за вип. О. Р. Дудок ; Департамент культури виконавчого органу Київської міської ради (КМДА) ; Публічна бібліотека ім. Лесі Українки для дорослих м. Києва, відділ електронних ресурсів та довідково-бібліографічного обслуговування. – Київ, 2023. – 11 с.

Бібліографічний список складено до Всесвітнього дня захисту клімату.

Список містить матеріали про основні причини зміни клімату (глобальне потепління, підвищений вміст озону в атмосферному шарі, природні катаклізми, зміна погодних умов на планеті), про їх наслідки для людства, про добровільні заходи та поради щодо протидії змінам клімату та їх наслідками.

При складанні списку використано літературу з електронних каталогів Публічної бібліотеки імені Лесі Українки, Національної бібліотеки України ім. Ярослава Мудрого, Національної бібліотеки ім. В. І. Вернадського та пошукової системи Google Академія. До списку увійшли книги, статті зі збірників та періодичних видань. Матеріал розміщено в алфавітному порядку.

Список адресовано викладачам, студентам, школярам та всім, кому цікаве збереження екосистеми планети.

Упорядник: Квітко Т.В.
Літературний редактор: Білозір В. О.
Редактор-бібліограф: Денисова С.О.
Відповідальна за випуск: Дудок О.Р.

**Відділ електронних ресурсів та довідково-бібліографічного обслуговування
Публічної бібліотеки ім. Лесі Українки, вул. О. Кониського, 83-85
телефон: (044) 486-01-46, (068) 139-31-41
e-mail: 4bibliograf4@gmail.com**

Вступ

Клімат - це багаторічний режим погоди, характерний для певної місцевості.

Всесвітній день захисту клімату відзначається щорічно в усьому світі 15 травня. Мета цього дня — привернення уваги міжнародної спільноти до проблеми зміни клімату.

До основних проблем, які ведуть до незворотніх кліматичних змін на планеті відносяться: підвищення концентрації парникових газів в атмосфері; глобальне потепління, підвищений вміст озону в атмосферному шарі; природні катаклізми; зміна погодних умов на планеті — все це веде до погіршення клімату Землі та, як наслідок, робить негативний вплив на продовольчу, життєву і майнову безпеку людей, плачевно позначається на стані природних ресурсів та збалансованому розвитку держав.

Сьогодні світ стоїть на порозі кліматичної катастрофи. Через вплив людини підіймається рівень світового океану, тануть льодовики, зникають цілі екосистеми, почастишали екстремальні погодні явища, температура та деякі інші метеорологічні параметри відрізняються від зазначеної кліматичної норми. Це все може призвести до зміщення кліматичних сезонів, зміни тривалості вегетаційного періоду, зменшення тривалості залягання стійкого снігового покриву, зміни водних ресурсів місцевого стоку, зменшення кількості та погіршення якості питної води; зростання кількості інфекційних захворювань та алергійних проявів; порушення нормального функціонування енергетичних систем міст. І, як наслідок, понад 250 мільйонів людей можуть стати кліматичними біженцями вже до середини цього століття. Надалі використання брудних, застарілих технологій призведе лише до посилення цих змін та знищення природи, яку ми любимо.

Вперше ці явища (кліматичні зміни) обговорювалося на світовому рівні в 1992 році на Саміті Землі в Ріо-де-Жанейро. Представники понад 180 країн світу підписали [Рамкову конвенцію](#)

[ООН](#) про зміну клімату (РКЗК).

Вкінці 1997 року на третій конференції сторін РКЗК, що проходила в Кіото (Японія), в доповнення до Конвенції був прийнятий знаменитий вже [Кіотський протокол](#) — міжнародний документ, який зобов'язує розвинені країни та країни з перехідною економікою скоротити, або стабілізувати викиди парникових газів у 2008–2012 роках у порівнянні з 1990 роком.

Через 10 років, у грудні 2007 року, на Балі (Індонезія) відбулася ще одна конференція ООН, присвячена питанням зміни клімату. Її учасники — представники понад 190 держав — підписали міжнародну угоду, що закликає світових лідерів вжити потрібні заходи, з тим, щоб торговельно-промисловий сектор зменшив емісію вуглекислого газу.

Україна була серед країн-лідерів, які підписали та ратифікували [Паризьку кліматичну угоду](#). Ця угода визначила загальні принципи дій для держав, щоб стабілізувати парникові

гази в атмосфері на тому рівні, аби вони не загрожували кліматичній системі Землі глобальним антропогенним впливом

Водночас зазначимо, що Україна стала 9 країною світу, яка розробила [Стратегію низьковуглецевого розвитку до 2050 року](#) і взяла на себе відповідальність за перехід економіки країни на низьковуглецевий розвиток. Цей документ передбачає скорочення викидів і збільшення поглинання парникових газів, впровадження екологічно безпечного виробництва із застосуванням «зелених» технологій у всіх секторах економіки.

Але, щоб позитивні зміни стали по-справжньому масштабними, їх мають підтримувати усі.

Збереження клімату Землі залежить від кожного з нас і допомогти власній домівці ми можемо досить просто:

- зберігаймо енергію та природні ресурси, а водночас – кошти;
- зменшмо користування автомобілем до мінімуму, віддаваймо перевагу прогулянкам пішки, велосипедам/самокатам, громадському електротранспорту;
- переробляймо відходи;
- вживаймо локальні екологічні продукти, бажано рослинного походження;
- купуймо товари та речі з низьким вуглецевим слідом (вуглецевий слід – це сукупність викидів усіх парникових газів, які утворились внаслідок діяльності людини, виробництва товару чи послуги);
- робімо вибір на користь довговічності та захисту довкілля;
- споживаймо власну «зелену» енергію;
- дбаймо про природні екосистеми;
- голосуймо і спонукаймо політиків діяти заради збереження клімату.

Міжнародна політика у сфері протидії зміни клімату

1. **Зміна** клімату та захист озонового шару : директива № 2003/87/ЄС про встановлення схеми торгівлі викидами парникових газів у рамках Співтовариства та внесення змін і доповнень до Директиви № 96/61/ЄС із змінами і доповненнями, внесеними Директивою № 2004/101/ЄС // Бібліотека всеукраїнської екологічної ліги. Серія : Стан навколишнього середовища : Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом: директиви, що стосуються довкілля. – 2015. – № 5. – С. 19-21.
2. **Паризька** угода: прогрес в імплементації та торговельні аспекти [Електронний ресурс] / М. А. Гнатишин // Економіка. – 2019. – № 3. – С.1-7. – Режим доступу : <https://bit.ly/3oY5Uah>. – Дата перегляду : 28.04.2023. – Назва з екрана.
3. **Розгортання** міжнародних досліджень та наукової співпраці з поєднаної проблематики продовольчої безпеки й адаптації до змін клімату : [метод. посіб., присвяч. відзначенню Міжнар. дня захисту клімату] / О. А. Самойленко [та ін.]. – Полтава : Астроя, 2020. – 112 с.
4. **Сушик О. В.** Правова характеристика паризької угоди як основи формування національної політики протидії змінам клімату (кліматичної політики) [Електронний ресурс] / Ольга Володимирівна Сушик // Нове Українське право.- 2021. - № 4. - С.124-130. – Режим доступу : <https://bit.ly/428PhXw>. – Дата перегляду : 28.04.2023. – Назва з екрана.
Статтю присвячено науково-правовому аналізу Паризької угоди в межах Рамкової конвенції ООН про зміну клімату як базису для формування та реалізації національної політики протидії змінам клімату. У статті також визначається, що Паризька угода запровадила нову модель «гібридного мультилатералізму», що передбачає важливу роль національних недержавних суб'єктів щодо протидії змінам клімату.
5. **Тихомирова Є.** Зміна клімату як складова міжнародних програм безпеки [Електронний ресурс] / Є. Тихомирова // Вісник Львівського університету. Серія : Міжнародні відносини. – 2018. – Вип. 44. – С. 22-31. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Mv_2018_44_4. – Дата перегляду : 14.02.2023. – Назва з екрана.

Зміна клімату в світі. Наслідки. Протидія

6. **Бабич А. О.** Засуха, суховій і пилова буря в період глобальних змін клімату. Т. 1 / А. О. Бабич, А. А. Бабич-Побережна. – Вінниця : Діло, 2014. – 468 с.
Посушлива погода загрожує не лише лісовими пожежами, а й пиловими бурями. Коли сильний вітер розносить пил з розораних відкритих ділянок, він підіймає вгору суху землю та переносить її на десятки кілометрів. В результаті знижується родючість земель, а місцеві жителі страждають від респіраторних захворювань та поганої видимості на дорогах через пил та пісок.
7. **Бардіна О. О.** Зміна клімату як центральне питання міжнародно-правового співробітництва [Електронний ресурс] / О. О. Бардіна // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. - 2012. - № 4. - С. 128-130. - Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2012_4_30. – Дата перегляду : 14.02.2023. – Назва з екрана.

8. **Барсукова О.** Зміна клімату залишається у топі загроз 2023 року, зокрема, через війну в Україні [Електронний ресурс] / О.Барсукова // Життя : [веб-сайт]. – Режим доступу : <https://life.prawda.com.ua/society/2023/01/2/252124/>. – Дата публікації : 02.01.2023. – Назва з екрана.
9. **Бондар В. С.** Зміна клімату: апокаліптичні прогнози і реальність [Електронний ресурс] / В. С. Бондар, А. В. Фурса, В. І. Гореленко // Наукові праці Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків. – 2020. - Вип. 28. – С. 52-64. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpicb_2020_28_8. – Дата перегляду : 14.02.2023. – Назва з екрана.
10. **Браун Г.** Жити із "зеленим серцем". Подбай про себе і планету / Гей Браун ; пер. з англ. Наталії Яцюк. – Київ : Наш формат, 2020. – 272 с
У книжці авторка розповідає, як наші звички та спосіб життя можуть покращити добробут і відновити Землю. Дослідниця просто й доступно пояснює, як вибирати продукти харчування і засоби особистої гігієни, та пропонує рішення, які відповідають вашому бюджету і способу життя.
11. **Глобальное потепление // Неведомый мир.** – 2021. – № 11. – С. 44-45 : іл.
12. **Глух М. В.** Зміна клімату як проблема планетарного характеру : Паризька кліматична угода – глобальна ініціатива людства [Електронний ресурс] / М. В. Глух, К. М. Аббасова // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. - 2022. – № 1. – С. 21-28. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2022_1_5. - Дата перегляду : 14.02.2023.- Назва з екрана.
13. **Дракохруст Т. В.** Права людини: зміна клімату та примусове переміщення [Електронний ресурс] / Т. В. Дракохруст // Актуальні проблеми правознавства. – 2022. – Вип. 1. – С. 32-36. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprpr_2022_1_7. – Дата перегляду : 14.02.2023. – Назва з екрана.
14. **Збереження рослин у зв'язку зі змінами клімату та біологічними інвазіями :** матеріали міжнар. наук. конф., 31 берез. 2021 р. [Електронний ресурс] / НАН України, Від-ня заг. біології НАН України [та ін. ; відп. ред. Н. С. Бойко]. – Біла Церква : Білоцерківдрук, 2021. – 315 с. – Режим доступу : <https://bit.ly/3nkvpSo>. – Дата перегляду : 28.04.2023. – Назва з екрана.
15. **Матюхіна О. А.** Зміна клімату як глобальна проблема сучасності: виклики та шляхи вирішення (філософський аспект) [Електронний ресурс] / О. А. Матюхіна, Н. Ю. Павлюк // Вісник Національного авіаційного університету. Філософія. Культурологія. – 2017. – № 2. – С. 89-93. – Режим доступу : <https://bit.ly/3xlLQrq>. – Дата перегляду : 14.02.2023. – Назва з екрана.
16. **Пазинич В. Г.** Чи глобальне потепління є насправді глобальним? [Електронний ресурс] / В. Г. Пазинич, О. Haliw // Наукові праці Українського науково-дослідного гідрометеорологічного інституту. – 2012. – Вип. 263. – С. 259-261. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npundgi_2012_263_21. – Дата перегляду : 14.02.2023. – Назва з екрана.
17. **Файг О.** Горячо или холодно? / Олег Файг // Тайны XX века : еженедельник. – 2018. – № 13. – С. 4-5 : фото.
В статті йдеться про кліматичні зміни та їх наслідки для людства і цивілізації в цілому.

18. **Фейген Б.** Велике потепління: зміна клімату та піднесення й гибель цивілізацій / Б. Фейген ; пер. з англ. Т. Цимбала. – Київ : Ніка-Центр, 2016. – 272 с. : іл., карти. – (VIAE HUMANAЕ ; вип. 5).

Що може змінити один градус температури? Як показує текст Браяна Фейгена, підйом середньої температури навіть на градус-два може докорінно перетворити краєвид великого регіону або поставити хрест на цивілізації. Про це свідчать реалії Середньовічного теплого періоду (800–1300 роки), які завдяки новітнім здобуткам палеокліматології почасти збагачують наше розуміння історії. Втім, ця книжка присвячена не стільки клімату, скільки тому, як суспільства тисячолітньої давнини давали раду зміні клімату і яку роль клімат відігравав в історії.

Наслідки зміни клімату в Україні

19. **Абрамова Ю.** Хворий клімат: які природні аномалії чекають на Україну через 50 років [Електронний ресурс] / Ю. Абрамова // Факти : [веб-сайт]. – Режим доступу : <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20210802-hvoryj-klimat-yaki-pryrodni-anomaliyi-chekayut-na-ukrayinu-cherez-50-rokiv/>. – Дата публікації : 02.08.2021. – Назва з екрана.

20. **Гальчак С. Д.** Поділля: природа, людина – еволюція, історичний розвиток : клімат. фактор в істор. антропосоціогенезі / С. Д. Гальчак. – Кам'янець-Подільський : Мошак М. І., 2006. – 368 с.

Автор досліджує еволюцію та характерні особливості клімату Поділля (Україна), вплив кліматичного фактору на історичний розвиток людини і суспільства, економічно-соціальні наслідки стихійних явищ, намагання людини бути менш залежною від природних катаклізмів.

21. **Глобальне потепління і клімат України** : регіональні екологічні та соціально-економічні аспекти / В. М. Волощук [та ін.] ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ : ВПЦ "Київський університет", 2002. – 116 с.: рис., табл.

22. **Голобородько С. П.** Глобальна зміна клімату: причини виникнення та наслідки для сільськогосподарського виробництва Південного Степу [Електронний ресурс] / С. П. Голобородько, О. М. Димов // Меліорація і водне господарство. – 2019. – № 1. – С. 88-98. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mivg_2019_1_14. – Дата перегляду : 14.02.2023. – Назва з екрана.

23. **Запорожець А. О.** Аналіз засобів моніторингу забруднення повітря навколишнього середовища / А. О. Запорожець // Наукоємних технології. – 2017. – № 3(35). – С. 242-252. – Режим доступу : <https://bit.ly/3HsuciL>. – Дата перегляду : 28.04.23. – Назва з екрана.

Автор розглядає особливості проведення моніторингу забруднення повітря навколишнього середовища. Аналізує особливості функціонування автоматизованих систем контролю забруднення повітря в різних країнах світу. Пропонує підхід до моніторингу забруднення повітря навколишнього середовища на базі безпілотних авіаційних комплексів, наведено його переваги.

24. **Зміна клімату** [Електронний ресурс] // Національний екологічний центр України : [веб-сайт]. – Режим доступу : <https://necu.org.ua/climate/>. – Дата перегляду : 22.02.2023. – Назва з екрана.

25. **Зміна клімату та кліматична адаптація** : всеукраїнське соціологічне опитування та рекомендовані заходи з адаптації до зміни клімату / Оксана Мар'юк, Тетяна Жавжарова, Марина Цигрик, Євген Колішевський та ін. – [Б. м.], 2021. – 139 с.
Всеукраїнське соціологічне опитування від Української кліматичної мережі, яке пояснює, як впливає зміна клімату на різні регіони України.
26. **Зміна клімату: наслідки та заходи адаптації: аналіт. доп.** / [С. П. Іванюта, О. О. Коломієць, О. А. Малиновська, Л. М. Якушенко ; за ред. С. П. Іванюти] ; Нац. ін-т стратег. дослідж., Центр безпек. дослідж. – Київ : НІСД, 2020. – 110 с. : іл., табл. – (Національна безпека).
27. **Кирей Р.** Щоб не потонути у смітті : навколишнє середовище. На Черкащині, як і в інших регіонах, належить ще багато зробити, щоб запрацювала система роботи з відходами [Електронний ресурс] / Руслан Кирей // Урядовий кур'єр. – 2022. – 1 лип. (№ 143). – С. 5. – Режим доступу : <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/shob-ne-potonuti-u-smitti/>. – Дата перегляду: 28.04.2023. – Назва з екрана.
28. **Кліматичні зміни та їх вплив на сфери економіки України** : монографія [Електронний ресурс] / С. М. Степаненко, А.М. Польовий, Н.С. Лобода та ін.. – Одеса : Вид. «ТЕС», 2015. – 520 с. – Режим доступу : <https://bit.ly/3LjM80c>. – Дата перегляду : 28.04.2023. – Назва з екрана.
В монографії розглядаються зміни клімату в зв'язку з глобальним потеплінням та їх вплив на ефективність сфер економіки України до 2050 року. Досліджено очікувані зміни режиму опадів та температури повітря на території України, режим виникнення посушливих явищ, вплив підвищених температур на життєдіяльність людини. Виконана оцінка зміни тривалості опалювального періоду, можливостей розвитку геліо та вітрової енергетики. Оцінено зміну повторюваності ожеледнопаморозевих явищ та налипання снігу. Встановлено очікувані особливості зміни агрокліматичних ресурсів, умов вирощування сільськогосподарських культур та їх урожайності. Надано оцінку та прогноз водних ресурсів України в умовах змін глобального клімату
29. **Колесникова А. О.** Проблеми забруднення повітря [Електронний ресурс] / А. О. Колесникова, Е. В. Компанець // Актуальні проблеми та перспективи розвитку фундаментальних, прикладних, загальнотехнічних та безпекових наук : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., пам'яті академіка Академії наук вищої освіти, професора Анатолія Володимировича Касперського, Київ, 23 черв. 2021 р. – Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2021. – С. 29-30. – Режим доступу : <https://bit.ly/3ncgcmD>. – Дата перегляду : 20.04.2023. – Назва з екрана.
Розглядаються питання дефіциту прісної води і необхідності її охорони з боку держави і місцевих громад та важливість екологічно-просвітницької роботи серед населення.
30. **Лепеха М. О.** Цінові інструменти скорочення викидів двоокису вуглецю [Електронний ресурс] / М. О. Лепеха // Сучасні питання економіки і права : зб. наук. пр. / ПВНЗ «Київ. Міжнар. ун-т.» та ПВНЗ «Міжнар. ун-т. бізнесу і права». – 2020. – С. 138-140. – Режим доступу : <https://bit.ly/3JPTdF5>. – Дата перегляду : 28.04.2023. – Назва з екрана.
31. **Паладченко О. Ф.** Наукометричний аналіз перспективності наукових і технологічних напрямів щодо обмеження викидів парникових газів [Електронний ресурс] / О. Ф. Паладченко, І. В. Молчанова // Наука, технології, інновації. – 2020. – № 2. – С. 44-53. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/STI_2020_2_8. – Дата перегляду : 14.02.2023. – Назва з екрана.

32. **Парниковий ефект** та його причини і наслідки. Проблема і суть парникового ефекта коротко [Електронний ресурс] / Микола Світалінський // NRV UA. – Режим доступу : <https://uabio.org/materials/8796/>. – Дата публікації : 13.08.2020. – Назва з екрану.
33. **Піковська О. В.** Збереження родючості чорноземів звичайних в умовах аридизації клімату [Електронний ресурс] / О. В. Піковська // Рослинництво та ґрунтознавство. – 2020. – Vol. 11, № 1. – С. 62-68. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/pss_2020_11_1_9. – Дата перегляду : 14.02.2023. – Назва з екрана.
34. **Реабілітація** порушених річкових та озерних систем (гідроекологія, іхтіоекологія, економіка, управління) : лаб. практикум : навч. посіб. для студентів ВНЗ / Й. В. Гриб [та ін.] ; Ін-т змісту і методів навчання, Нац. ун-т водного господарства та природокористування, Вінниц. нац. аграр. ун-т. – 2-ге вид. – Рівне ; Вінниця : Вид. Рогальська І. О., 2015. – 424 с.
- Викладено основні положення комплексної екологічної оцінки якості поверхневих вод і рівнів антропогенного навантаження на річкові та озерні екосистеми, визначено оптимальні характеристики геобіоценозів поверхні водозбору. Розглянуто методи і засоби управління станом генералізованих водних екосистем для обґрунтування умов відтворення іхтіофауни та забезпечення екологічних витрат води в порушеній меліоративним і гідротехнічним будівництвом річковій мережі. Запропоновані методики дають можливість визначати кількісний та якісний стан генералізованих річкових та озерних екосистем, оцінювати рівень антропогенного навантаження і визначати заходи щодо компенсаційного водоохоронного будівництва.*
35. **Регулювання** екологічної безпеки транскордонного регіону в умовах євроінтеграції України : (наукова доповідь) [Електронний ресурс] / [В. С. Кравців, П. В. Жук, І. А. Колодійчук та ін.] ; НАН України. ДУ «Ін-т регіональних досліджень ім. М. І. Долишнього; [наук. ред. В. С. Кравців]. – Львів, 2015. – 121 с. – Режим доступу : <https://bit.ly/41PUNhP>. – Дата перегляду : 28.04.2023. – Назва з екрана.
36. **Рудика В. І.** Глобальне потепління як стримуючий фактор росту споживання вуглеводнів і шляхи його подолання [Електронний ресурс] / В. І. Рудика, С. А. Кравченко, М. А. Соловійов, В. П. Малина // УглеХимический журнал. – 2018. – № 2. – С. 23. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukhj_2018_1-2_30. – Дата перегляду : 14.02.2023. – Назва з екрана.
37. **Самойленко О.** 50 відтінків посухи / О. Самойленко, А. Кохан // Зерно – 2020. – № 7. – С. 58–63.
38. **Сторчоус І. М.** Зміна клімату та його вплив на розширення ареалу *Ambrosia artemisiifolia* в Європі [Електронний ресурс] / І. М. Сторчоус // Карантин і захист рослин. – 2021. – № 1. – С. 31-39. – Режим доступу : <https://bit.ly/40pz1kC>. – Дата перегляду : 14.02.2023. – Назва з екрана.
39. **Чистяков О.** На грані [Електронний ресурс] / Олександр Чистяков // Екологічний вісник : науково-популярний екологічний журнал. – 2021. – № 1. – С. 10-12. – Режим доступу : <https://bit.ly/3njFIM6>. – Дата перегляду : 28.04.2023. – Назва з екрана.
40. **67% викидів** парникових газів спричиняє енергетика і спалювання викопних видів палива [Електронний ресурс] // Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України – 07 лютого 2020 р. Режим доступу : <https://mepr.gov.ua/news/34553.html>. – Дата перегляду : 07.02.2020. – Назва з екрана.

41. **Шпарик Ю. С.** Тенденції динаміки типів лісорослинних умов і породного складу деревостанів Українських Карпат у зв'язку зі змінами клімату [Електронний ресурс] / Ю. С. Шпарик, Г. Т. Криницький, Ю. М. Дебринюк // Наукові праці Лісівничої академії наук України. – 2020. – Вип. 20. – С. 82-92. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nplanu_2020_20_10. – Дата перегляду : 14.02.2023. – Назва з екрана.

Протидія змінам клімату. Адаптація до змін

42. **Взаємодія** громадського кліматичного руху та органів влади у 2021 році : дослідження [Електронний ресурс] / Марія Куделя, Юлія Назаренко, Олена Сирбу, Єлизавета Хассай. – [Б. м.], 2022. – 46 с. – Режим доступу : <https://bit.ly/42gqbWR>. – Дата перегляду : 28.04.2023. – Назва з екрана.
Дослідження взаємодії громадського кліматичного руху та органів влади провів аналітичний центр Cedos за підтримки Фонду ім. Гайнріха Бьоля. Інформація, надана у цій публікації, є узагальненням результатів соціологічного дослідження та їх інтерпретацією, на думку авторів та авторок, що не обов'язково відображає офіційну позицію Фонду ім. Гайнріха Бьоля та Уряду Німеччини.
43. **Вожегова, Р. А.** Зрошуване землеробство – гарант продовольчої безпеки України в умовах змін клімату / Р. А. Вожегова, С. В. Коковихін // Вісник аграрної науки. – 2018. – № 11. – С. 28–34.
Наведено основні здобутки вітчизняних учених у галузі зрошуваного землеробства і меліорації в питаннях протидії несприятливим природним чинникам (глобальні зміни клімату, посухи, дефіцит атмосферних опадів), а також підвищення продуктивності сільськогосподарських культур і поліпшення якості продукції.
44. **«Зелені»** інвестиції у сталому розвитку: світовий досвід та український контекст : [аналіт. доп.] / керівник проєкту та авт. К. Маркевич. – Київ : Заповіт, 2019. – 316 с.
У виданні представлено аналітичну доповідь, яка узагальнює існуючі підходи до визначення змісту, передумов, головних детермінантів і фінансових інструментів процесу «зеленого» інвестування, його особливостей і глобальних тенденцій розвитку, а також визначає поточний стан і перспективи мобілізації «зелених» інвестицій в Україні.
45. **Маркевич К.** Глобальні енергетичні тренди крізь призму національних інтересів України / К. Маркевич, В. Омельченко. – Київ : Заповіт, 2016. – 118 с. : іл., табл. – (Бібліотека Центру Разумкова).
46. **Мельник Л. Г.** «Зелена» економіка (досвід ЄС і практика України у світлі III і IV промислових революцій) : підручник / Л. Г. Мельник. – Суми : Університетська книга, 2019. – 463 с.
47. **Моїсеєва М.** 7 простих порад, які допоможуть зберегти довкілля та ще й зекономити [Електронний ресурс] / М. Моїсеєва // Голос Америки – Українською : незалежні новини, відео, аналітика. – Режим доступу : <https://bit.ly/3JGPsDa>. – Дата публікації : 18.10.2023. – Назва з екрана.
48. **Овочівництво** в умовах змін клімату: нові виклики, проблеми, можливості / М. І. Ромащенко [та ін.] // Овочі та фрукти. – 2020. – № 6. – С. 39–43.

49. **Особливості** формування водно-теплого режиму осушуваних ґрунтів в умовах змін клімату / Г. В. Воропай, М. В. Яцик, Н. В. Мозоль, М. Г. Стецюк, М. Д. Зосимчук // Вісник аграрної науки. – 2020. – № 1. – С. 68–74.
50. **Писаренко В.** Зміна клімату: технологічні аспекти систем землеробства / В. Писаренко, Г. Лук'яненко, А. Антоненко // *Зерно*. – 2019. – № 10. – С. 62–71.
51. **Пірен М. І.** Формування екологічної культури громадян шляхом просвітництва в територіальних громадах – важливий чинник соціально-гуманітарної політики / М. І. Пірен // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2018. – № 1. – С. 92–97.
52. **Проданець Б. І.** Особливості адаптації інфраструктури міста при кліматичних змінах / Б. І. Проданець // *Енергоефективність в галузях економіки України : зб. матеріалів Міжнар. наук.-техн. конф., 12-14 листоп. / Вінниц. нац. техн. ун-т. – Вінниця, 2019. – С. 235–236.*
Проаналізовані наслідки дії кліматичних змін на інфраструктуру сучасного міста. Виділені основні заходи, що сприяють адаптації міського середовища до змін клімату.
53. **Шевченко О. Г.** Зміна клімату та українські міста: прояви та проєкції до кінця XXI століття на основі RCP-сценаріїв [Електронний ресурс] / О. Г. Шевченко, С. І. Сніжко // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Географія. – 2019. – Вип. 2. – С. 11-18. – Режим доступу : <https://bit.ly/3KdSL4Q>. – Дата перегляду : 14.02.2023. – Назва з екрана.
54. **Філончук З. В.** Кліматична освіта в Україні. Кліматична освіта в сучасній школі : програма спецкурсу для слухачів курсів підвищення кваліфікації (очно-дистанційна форма, 36 год.) / З. В. Філончук // *Географія та економіка в рідній шк.* – 2018. – № 2. – С. 17–26.

Національна екологічна політики України

55. **Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року :** Закон України від 28.02.2019 № 2697-VIII [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [веб портал]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19>. – Дата перегляду : 28.03.2023. – Назва з екрана.
56. **Про охорону** навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991 № 1264-XII [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [веб портал]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1264-12> . – Дата перегляду : 28.03.2023. – Назва з екрана.
57. **Парникові гази.** – Київ : УкрНДНЦ, 2021. – (Національний стандарт України).
Ч.1 : ДСТУ ISO 14064-1:2015 (ISO 14064-1:2006, IDT). Вимоги та настанови щодо кількісного визначення і звітності про викиди та видалення парникових газів на рівні організації. – Чинний від 2017-07-01. – 2021. – VI, 16 с. : рис., табл.
58. **Парникові гази.** – Київ : УкрНДНЦ, 2021. – (Національний стандарт України).
Ч. 2 : ДСТУ ISO 14064-2:2015 (ISO 14064-2:2006, IDT). Вимоги та настанови щодо кількісного визначення, моніторингу і звітності про зменшення викидів або збільшення

видалення парникових газів на рівні проекту. – Чинний від 2017-07-01. – 2021. – VII, 26 с. : рис., табл.

59. **Положення** Кабінету Міністрів України «Про Міжвідомчу комісію із забезпечення виконання Рамкової конвенції ООН про зміну клімату» [Електронний ресурс], редакція від 24.12.2019 // Верховна Рада України : [веб-портал]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/583-99-%D0%BF>. – Дата перегляду : 28.04.2023. – Назва з екрана.

Основними завданнями Комісії є: організація розроблення національної стратегії та національного плану дій з виконання зобов'язань України відповідно до Рамкової конвенції ООН та Кіотського протоколу до неї.

60. **Рамкова** конвенція Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату від 29.10.1996 № 995_044 [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України : [веб-портал]. – Режим доступу : <https://bit.ly/3FmC6sV>. – Дата перегляду : 22.02.2023. – Назва з екрана.

61. **Андрієнко М.В.** Сутність державної екологічної політики на загальнодержавному та регіональних рівнях [Електронний ресурс] / М. В. Андрієнко, В. С. Шако // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2016. – № 9. – Режим доступу : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1051>. – Дата перегляду : 28.03.2023. – Назва з екрана.

62. **Енергоефективність** та відновлювальна енергетика в Україні: проблеми управління : монографія / за заг. ред. І. М. Сотник. – Суми : Університетська книга, 2020. – 247 с.

У колективній монографії висвітлено вдосконалені теоретичні, методологічні підходи та прикладні аспекти управління зростанням енергоефективності національної економіки і розбудови її відновлювальної енергетики. Обґрунтовано напрями розвитку «зеленого» бізнесу та механізми їх просування. Удосконалено підходи до державного регулювання відновлювальної енергетики для забезпечення еколого-економічної безпеки, кредитно-фінансові важелі реалізації енергоефективних проектів, моделі стимулювання зростання енергоефективності суб'єктів господарювання. Розглянуто прикладні аспекти управління енергоефективністю та «зеленою» енергетикою в енергетичному комплексі, житлово-комунальному господарстві та транспорті.

63. **Кліматична політика України: енергетична складова** / Ілля Єременко, Мар'яна Винярська, Юлія Мельник ; ред. Оксана Алієва.], 2019. – 43 с.

Публікація підготовлена за підтримки Представництва Фонду ім. Г. Бюлля в Україні в січні 2019 року і описує ключові зміни у кліматичній політиці України у 2016–2018 роках, зокрема, і більшою мірою у розрізі реформування енергетичного сектору. Позиції і думки, викладені у тексті, є виключною позицією авторів/ок і можуть не відповідати офіційній позиції Представництва Фонду ім. Г. Бюлля в Україні чи Уряду Німеччини.

64. **Романко С.** Еколого-правова політика України у сфері зміни клімату / С. Романко // Підприємство, господарство і право. – 2019. – № 9. – С. 88–94.

Наукова стаття присвячена розгляду актуальних питань формування напрямів еколого-правової політики у сфері зміни клімату після ратифікації Україною Паризької угоди 14 липня 2016 року та правового аналізу напрямів забезпечення еколого-правової політики у сфері зміни клімату за останні кілька років.

65. **Сегеда М. С.** Нетрадиційні та відновлювані джерела електроенергії : навч. посіб. / М. С. Сегеда, М. Й. Олійник, О. Б. Дудурич ; М-во освіти і науки України, Нац. ун-т «Львівська політехніка». – Львів : Львівська політехніка, 2019. – 204 с.

Розглянуто теоретичні засади та основні способи раціонального перетворення та використання відновлюваної енергії, отриманої із нетрадиційних джерел, для генерування електроенергії. Висвітлено економічні та екологічні аспекти використання відновлюваних джерел енергії на сучасному етапі.

66. Формування та реалізація національної екологічної політики України : монографія / за наук. ред. С. О. Лизуна. – Суми : Університетська книга, 2017. – 336 с.

Досліджуються теоретико-методологічні, методичні та організаційно-управлінські підходи й практичні заходи щодо реалізації екологічної політики України. Обґрунтовано необхідність створення моделі державної екологічної політики України та її регіонів, що відповідає сучасним вимогам до екологічної безпеки розвитку й враховує міжнародні, макроекономічні, фінансові, податкові та інші важелі соціально-економічного зростання.

